



Presenting an Empowerment-Based Parenting Model for Mothers of Adolescents with Hearing Loss: A Qualitative Study

Zohre Eghbaliania ¹, Mohammad Ashori ^{2*}, Ghasem Norouzi ³

Abstract

This qualitative study aimed to present an empowerment-based parenting model for mothers of adolescents with hearing loss. The sample of the present study was 12 specialists, teachers, and mothers of hearing-impaired adolescents in Mashhad in 2024, who were selected using purposive sampling. Themes related to empowerment-based parenting for mothers of adolescents with hearing loss were examined through in-depth semi-structured interviews until theoretical saturation was identified. Then, basic, organizing, and overarching themes were identified using inductive thematic analysis. Based on the results of the research, 5 organizing themes and 237 basic themes were identified for the comprehensive theme of empowerment-based parenting. Meanwhile, the discovered organizing themes included how to establish effective communication and desirable interaction with a adolescent with hearing loss, positive parenting with an emphasis on the talents and abilities of the adolescent with hearing loss, positive personality and psychological characteristics of oneself and the child with hearing loss, positive emotional and behavioral characteristics of oneself and the child with hearing loss, and the skills and characteristics of oneself and the child with hearing loss in society. Given that parents face specific challenges in raising their adolescents with hearing loss, it is of particular importance to pay attention to the empowerment-based parenting model for these adolescents.

Keywords: Empowerment, Hearing Loss, Mothers, Parenting

Submission: 13 April 2025

Revised: 1 August 2026

Acceptance: 3 August 2026

1. Ph.D. student of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

2. **Corresponding author:** Associate Professor, Department of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran. E-mail: m.ashori@edu.ui.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

ارائه مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا: یک پژوهش کیفی

زهرا اقبال نیا^۱، محمد عاشوری^{۲*}، قاسم نوروزی^۳

چکیدہ

این پژوهش کیفی با هدف ارائه مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا انجام شد. نمونه پژوهش حاضر ۱۲ نفر از متخصصان، معلمان و مادران نوجوانان کم‌شنوای شهر مشهد در سال ۱۴۰۳ بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. مضامین مربوط به فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق تا رسیدن به اشباع نظری مورد شناسایی قرار گرفت. سپس مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر با روش تحلیل مضمون استقرایی مشخص شد. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، برای مضمون فراگیر فرزندپروری توانمندمحور، ۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۳۷ مضمون پایه شناسایی شد. در ضمن، مضامین سازمان‌دهنده کشف شده شامل نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنوا، فرزندپروری مثبت با تاکید بر استعداد و توانمندی‌های نوجوان کم‌شنوا، ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی مثبت خود و فرزند کم‌شنوا، ویژگی‌های هیجانی و رفتاری مثبت خود و فرزند کم‌شنوا، و مهارت‌ها و ویژگی‌های شاخص خود و فرزند کم‌شنوا در جامعه بود. با توجه به اینکه والدین در پرورش نوجوانان کم‌شنوای خود با چالش‌های خاصی مواجه هستند. بنابراین، توجه به مدل فرزندپروری توانمندمحور برای این نوجوانان اهمیت ویژه‌ای دارد.

کلیدواژه‌ها: توانمندمحور، فرزندپروری، کم‌شنوا، مادران

تاریخ پذیرش: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۰ مرداد ۱۴۰۵

تاریخ دریافت: ۲۴ فروردین ۱۴۰۵

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۲. نویسنده مسئول: دانشیار، گروه روان‌شناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. ایمیل: m.ashori@edu.ui.ac.ir

۲. دانشیار، گروه روان‌شناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

مقدمه

یکی از مشکلات مهمی که توجه نسبتاً کمی به آن شده است، آسیب شنوایی می‌باشد (سیلی^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). آسیب شنوایی^۲ که شامل ناشنوایی^۳ و کم‌شنوایی یا سخت‌شنوایی^۴ می‌شود به عنوان یکی از شایع‌ترین انواع آسیب‌های حسی در سراسر جهان و یکی از شایع‌ترین اختلال‌های مادرزادی و اکتسابی در کودکان شناخته شده است (آقازیرتی و همکاران، ۱۴۰۱). آسیب شنوایی علل مختلفی از جمله وراثت، ژنتیک، عفونت‌ها و مشکلات تولد دارد (رحمانی و عاشوری، ۱۴۰۴؛ لیانگ^۵ و همکاران، ۲۰۲۵). تشخیص ناشنوایی می‌تواند درک منفی مادران از خود را تشدید کند آنها را به چالش بکشد و از نظر ذهنی درگیر کند (آستا^۶ و همکاران، ۲۰۲۴). زیرا اعضای خانواده یک کودک کم‌شنوا اغلب مجبورند تصمیم‌های مهمی بگیرند، با موقعیت‌های پیچیده روبرو شوند و استرس نسبتاً بالایی را تحمل کنند (کونتینزیو^۷ و همکاران، ۲۰۲۳). از سوی دیگر، خانواده شالوده‌اساسی در ساختار اجتماعی جوامع است که سلامت یا آسیب آن قوام یا اضمحلال جامعه را در پی دارد (هالاها^۸ و همکاران، ۲۰۲۳). در خانواده‌هایی که فرزندان به نوجوانی می‌رسند، ارتباط بین فرد و اعضای خانواده از مهم‌ترین عوامل موثر در اجتماعی شدن نوجوانان^۹ به شمار می‌رود (هوگلر دنیس^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۵). زیرا شیوه درک آنها از دنیای اطراف خود و چگونگی واکنش به آن را تحت تاثیر قرار می‌دهد (زیدمن زیت و موست^{۱۱}، ۲۰۲۰). امنیت عاطفی نه تنها به سلامت روان در دوران کودکی، بلکه به سلامت جسمانی، پیوندهای اجتماعی پایدار و رفاه در دوران نوجوانی و بزرگسالی نیز کمک می‌کند (ما^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۶).

نوجوانی نوعی مرحله گذر و تغییرات حتی برای نوجوانان شنوا هم دشوار است (هوگلر دنیس و همکاران، ۲۰۲۵؛ ما و همکاران، ۲۰۲۶)، بنابراین نوجوانان کم‌شنوا که با مسائل و چالش‌های بیشتری مواجه هستند و در دنیای افراد شنوا زندگی می‌نمایند، عموماً با دشواری‌ها و پیچیدگی‌های بیشتری رو به رو هستند (استیونسون^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۸). والدینی که از کودک کم‌شنوا مراقبت می‌کنند با افزایش مسئولیت‌ها و چالش‌های طولانی مدت، استرس فرزندپروری^{۱۴} را تجربه می‌کنند (اوبه و همکاران^{۱۵}، ۲۰۲۲؛ پارتینگتون^{۱۶} و همکاران، ۲۰۲۴). از طرفی، آموزش حل مسئله خانواده‌محور به کاهش اضطراب در افراد کمک می‌کند (خداده و کاکابرایی، ۱۴۰۴). نظر به اینکه والدین کودکان کم‌شنوا در تعامل با اعضای خانواده با مشکلات و مسائل زیادی مواجه می‌شوند، هدف اصلی در این شرایط و موقعیت‌ها، ایجاد و حفظ روابط و تعامل مناسب در محیط خانه است (گیز^{۱۷}، ۲۰۲۰). مادران کودکان کم‌شنوا نیاز زیادی به اطلاعات در مورد آسیب شنوایی فرزندشان، راهبردهای فرزندپروری و دسترسی به گروه‌های حمایتی والدین در شرایط مشابه دارند (آلتونتاسو کاراتاش^{۱۸}، ۲۰۲۴). آگاهی از این مشکلات و مسائل و همچنین بهبود مهارت‌های والدین، به ویژه مادران کودکان کم‌شنوا، سبب بهبود نگرش‌ها و ایجاد نگرش مثبت، ایجاد ارزش‌ها و رفتارهای متناسب با چالش‌ها و همچنین بهبود روابط و تنظیم هیجان مادر و فرزند می‌شود (گیز، ۲۰۲۰). همچنین حمایت اجتماعی قوی از اعضای خانواده فرزند کم‌شنوا می‌تواند تاثیر منفی پرورش فرزند

1. Sealy
2. Hearing Impairment
3. Deafness
4. Hard of Hearing
5. Liang
6. Asta
7. Continisio
8. Hallahan
9. Adolescents
10. Hoegler Dennis
11. Zaidman-Zait & Most
12. Ma
13. Stevenson
14. Parenting Stress
15. Ubah
16. Partington
17. Giese
18. Altuntas & Karatas

را کاهش دهد (هامفریس^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). زیرا افراد کم‌شنوا در معرض خطر تجربه شکاف بین مهارت‌های اجتماعی، عاطفی، شناختی و پیچیدگی‌های دنیای اجتماعی خود هستند که رشد عاطفی، شناختی و اجتماعی آنها را محدود می‌کند (هاوکدال^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). پژوهش‌های مختلف تاثیر استرس بر والدین دارای کودک ناشنوا یا کم‌شنوا را از نظر مشارکت عملی و عاطفی نشان می‌دهند، در این بین عملکرد ضعیف‌تر هیجانی اجتماعی و توانایی زبانی کودک بیش از میزان کاهش شنوایی با سطح استرس والدین در ارتباط است (گونجاواته^۳ و همکاران، ۲۰۲۳).

در این راستا، نظریه توسعه مبتنی بر نقاط قوت به روانشناسی مثبت‌گرا مربوط می‌شود و کار دونالد کلیفتون نشأت می‌گیرد که در سال ۲۰۰۲ توسط انجمن روان‌شناسی آمریکا به رسمیت شناخته شد (کلیفتون و اندرسون^۴، ۲۰۱۶). مربی‌گری مبتنی بر توانمندسازی دارای چهار مولفه کلیدی به نام افزایش خودآگاهی؛ تغییر در دیدگاه، وضعیت عاطفی و رفتار؛ پیوندهای قوی‌تر والدین و فرزند؛ و راهبردهای مقابله‌ای است (لوبنیکوا و فوراکرس^۵، ۲۰۲۴). فرد در الگوی فرزندپروری توانمندمحور^۶ با شناسایی و دنبال کردن توانمندی‌ها به زندگی مطلوب و هدف خود در زندگی دست می‌یابد. والدین با استفاده از توانمندی‌های خود برای تربیت فرزندشان تلاش می‌کنند تا فرزند نوجوان آن‌ها به فرصت‌هایی در خانه برای استفاده از توانمندی‌های خود در راستای رسیدن به احساس موفقیت و رضایت دست یابد (رکمایر و رایسون^۷، ۲۰۱۶). فرزندپروری توانمندمحور یک سبک از فرزندپروری است که با تقویت یا بهبود شخصیت، توانایی‌ها، استعدادها و مهارت‌های منحصر به فرد کودک (یعنی نقاط قوت) مشخص می‌شود (واترز^۸ و همکاران، ۲۰۱۹). فرزندپروری توانمندمحور بر این اصل استوار است که ابتدا والدین باید استعدادهای خود را شناسایی نموده و درک کنند که چگونه می‌توان آنها را به بهترین شکل در مورد فرزندان و خانواده به کار گرفت، سپس استعدادهای فرزند را جستجو نموده و به او کمک نمایند استعدادهایش را به توانمندی تبدیل نموده و پرورش دهد (رکمایر و رایسون، ۲۰۱۶). فرزندپروری توانمندمحور توضیح می‌دهد که چرا این نوع فرزندپروری برای کمک به کودکان برای انسان خوب بودن در جهان بسیار مهم است (ارسلان^۹ و همکاران، ۲۰۲۲). فرزندپروری توانمندمحور شیوه‌ای از فرزندپروری مثبت‌نگر^{۱۰} است که با ارتقای دانش و تمرکز بر شخصیت، توانایی‌ها، استعدادها و مهارت‌های منحصر به فرد فرزند یا تاکید بر توانمندی‌ها و نقاط قوت او مشخص می‌شود (واترز، ۲۰۱۷).

مطالعات اخیر نقش منحصر به فرد فرزندپروری توانمندمحور را بالاتر از سایر سبک‌های فرزندپروری، در پیش‌بینی طیف وسیعی از شاخص‌های بهزیستی در نوجوانان نشان داده‌اند. با توجه به اینکه بهزیستی از یادگیری حمایت می‌کند و فرزندپروری توانمندمحور بهزیستی را پیش‌بینی می‌کند، همچنین قابل قبول است که پیشرفت تحصیلی نوجوانان دارای والدین سبک فرزندپروری توانمندمحور بیشتر باشد (واترز و همکاران، ۲۰۱۹). نتایج پژوهش آلن^{۱۱} و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که فرزندپروری توانمندمحور بر شرایط روانی اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر مثبت قابل توجهی داشت و تاثیر مثبت و معناداری بر ارزیابی مجدد مثبت، پردازش عاطفی و تعلق به مدرسه گذاشت. داویدز^{۱۲} و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی چالش‌های تجربه‌شده تعامل والد و کودک کم‌شنوا پرداختند و نشان داده‌اند که آموزش و آگاهی والدین باعث بهبود تعامل والد-کودک^{۱۳} کم‌شنوا می‌شود. آقازارتی و همکاران (۱۴۰۱) در یک مطالعه مقدماتی به این نتیجه رسیدند که کشف و تحلیل پرورش فرزند کم‌شنوا و نحوه تعامل و پرورش این کودکان از سوی والدین بر نحوه رضایت آنها از زندگی و کیفیت زندگی‌شان در آینده تأثیر چشمگیری دارد.

1. Humphries
2. Haukedal
3. Gunjawate
4. Clifton & Anderson
5. Lubennikova & Fouracres
6. Empowerment-Based Parenting
7. Reckmeyer & Robison
8. Waters
9. Arslan
10. Positive Parenting
11. Allen
12. Davids
13. Parent-Child Interaction

ساختار حمایتی خانواده می‌تواند باعث افزایش شایستگی و خودمختاری کودک یا دانش‌آموز شود (مارتینز-یارزا^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). با این حال، مشکلات زیادی در خانواده‌های دارای فرزند کم‌شنا وجود دارد که شامل عدم اطلاعات کافی درباره تعامل با فرزند کم‌شنا می‌شود (هالاها و همکاران، ۲۰۲۳). برای مثال والدین ممکن است با تصور اینکه فرزندشان قادر به شنیدن نیست کمتر کودکان خود را در معرض محرک شنیداری قرار دهند و یا با او سخن بگویند (هله^۲ و همکاران، ۲۰۲۳). با توجه به رابطه پویا و دوسویه بین فرزندپروری و رفتار کودک، پرداختن به عواملی که به بهبود این رابطه منجر شود و توانمندی والدین را برای مقابله با مشکلات و چالش‌های پرورش یک نوجوان کم‌شنا ارتقا بخشد ضروری است. پس برنامه فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنا که با توجه به بافت فرهنگی و بر اساس دیدگاه‌های والدین با شنوایی عادی و نوجوانان کم‌شنا طراحی شود از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است. علاوه بر این، از آنجا که فرزندپروری می‌تواند به‌عنوان یک عامل، مشکلات رفتاری، هیجانی و تعاملی در مادر و نوجوان کم‌شنا را تبیین کند؛ انجام یک پژوهش کیفی در بین والدین نوجوانان کم‌شنا می‌تواند خلاء پژوهشی و آموزشی در این حوزه را برطرف کند و منجر به شناخت و درک واقعی مشکلات شخصی، خانوادگی و اجتماعی در پرورش این نوجوانان شود. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنا انجام شد.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، بنیادی و از نظر روش، کیفی بود. جامعه پژوهش در قسمت اول شامل تمامی متون فارسی و انگلیسی با موضوع فرزندپروری توانمندمحور می‌شد. این متون نیز شامل کتاب‌ها، منابع الکترونیکی، مقاله‌ها، بسته‌های آموزشی و پایان‌نامه‌ها بود. علاوه بر این، جامعه قسمت دیگر پژوهش شامل مادران دارای نوجوان کم‌شنا و همچنین معلمان و متخصصان در زمینه روانشناسی و آموزش کودکان با آسیب شنوایی شهر مشهد در سال ۱۴۰۳ برای مصاحبه می‌شد. حجم نمونه در قسمت تعداد منابع مورد استفاده در پژوهش که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند تا حد اشباع عوامل مرتبط با ساختار و محتوای برنامه مورد نظر ادامه یافت. در واقع، نمونه موردنظر در این قسمت شامل کتاب‌ها، منابع الکترونیکی، مقاله‌ها، بسته‌های آموزشی و پایان‌نامه‌های مرتبط با برنامه مذکور از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۴ و ۲۰۰۵ الی ۲۰۲۵ می‌شد. منابع مورد استفاده نیز به تعداد لازم و تا حد اشباع نظری مورد بررسی قرار گرفت و جمع‌آوری اطلاعات مرتبط تا زمانی ادامه یافت که اطلاعات جدید دیگری حاصل نشد. علاوه بر این، زمانی که مضامین حاصل از مصاحبه با مادران دارای نوجوان کم‌شنا، معلمان و متخصصان منتخب به حد اشباع رسید و مفاهیم و مضامین جدید دیگری از بدست نیامد، نمونه‌گیری به پایان رسید. در حقیقت، مصاحبه‌های انجام شده جهت کشف مضامین شامل مصاحبه با ۱۲ نفر به شرح چهار استاد دانشگاه با تحصیلات دکتری روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، چهار معلم در حوزه افراد ناشنوا و کم‌شنا با تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر، و چهار مادر دارای نوجوان کم‌شنا با تحصیلات دیپلم و بالاتر می‌شد.

ابزار

برای اجرای پژوهش و گردآوری اطلاعات از مصاحبه نیمه ساختاریافته به روش حضوری و تلفنی استفاده شد. ابتدا مصاحبه‌های آزمایشی با دو متخصص و دو نفر از مادران نوجوانان کم‌شنا انجام شد و وضوح سؤالات مورد آزمایش قرار گرفت. به این ترتیب فرم مصاحبه نیمه ساختاریافته طراحی و بازنگری شد. این مصاحبه از یک سری سؤالات کلی تشکیل شده بود که در آنها مصاحبه‌کننده می‌توانست سؤالات تکمیلی بپرسد تا پاسخ شرکت‌کننده واضح‌تر شود. هدف از این نوع مصاحبه این است که شرکت‌کننده جواب‌هایی بدهد که در پایان کار بتوان آن جواب‌ها را بر اساس معیارهای از پیش تعیین شده رتبه‌بندی کرد. هفت سوال کلی بر اساس مطالعه منابع و متون مرتبط با فرزندپروری توانمندمحور طراحی شد که شامل «لطفاً درباره فرزندپروری مثبت برای نوجوان کم‌شنا در خانواده خود صحبت کنید»، «نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با فرزند نوجوان کم‌شنوای خود و سایر فرزندان را توضیح دهید»، «ویژگی‌های

1. Martinez-Yarza

2. Helle

هیجانی و رفتاری مثبت فرزند کم‌شنوای خود را شرح دهید»، «ویژگی‌های شخصیتی و شناختی مثبت فرزند کم‌شنوای خود را توضیح دهید»، «استعدادها و نقاط قوت فرزند کم‌شنوای خود را شرح دهید»، «توانمندی‌ها و نقاط قوت خود در فرزندپروری برای یک نوجوان کم‌شنوا را توضیح دهید» و «مهارت‌ها و ویژگی‌های شاخص خود و فرزند کم‌شنوای‌تان را شرح دهید» می‌شد.

شیوه اجرای پژوهش

در پژوهش حاضر پس از دریافت کد اخلاق به شماره IR.UI.REC.1404.004 از دانشگاه اصفهان اقدام شد؛ اصول اخلاقی پژوهش ازجمله رازداری، محرمانه ماندن و حریم خصوصی افراد رعایت شد و شرکت در پژوهش هیچ‌گونه آسیب احتمالی برای شرکت‌کنندگان نداشت. مصاحبه‌ها به طور متوسط ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول کشید. مصاحبه‌ها توسط یک دانشجوی دکتری رشته روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی انجام شد که آموزش مصاحبه فردی را زیر نظر استاد راهنما دریافت کرده بودند. در طول مصاحبه، با رضایت شرکت‌کنندگان، مصاحبه ضبط شد و نویسندگان نیز به عبارات غیرکلامی شرکت‌کنندگان در طول مصاحبه توجه و تا حد امکان یادداشت‌برداری کردند. برای تحلیل مصاحبه‌های انجام شده به منظور افزایش دقت، همه مصاحبه‌ها ضبط و سپس هر مصاحبه به‌طور جداگانه، واژه به واژه نوشته شد. پژوهشگر، هر مصاحبه ضبط‌شده را بلافاصله در ۲۴ ساعت اول با دقت و سطر به سطر مطالعه کرده و مفاهیمی که به ذهن می‌رسید را یادداشت می‌کردند. تمام مصاحبه‌ها با همین روش کدگذاری شد.

برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استقرایی (جزء به کل) با روش آتراید استرلینگ (۲۰۰۱) استفاده شد. بنابراین شناسایی مضامین به صورت استقرایی و بر اساس مضامین فراگیر، سازمان دهنده و پایه که مبتنی بر جایگاه و نوع مضامین در شبکه مضامین می‌باشد، انجام گرفت. در این روش برای ایجاد شبکه‌ای از مضامین نهایی، سه گام تجزیه و تحلیل وجود دارد. در گام نخست مضامین پایه بر اساس یک فرایند مشخص از پایین‌ترین سطح قضایای پدیده از متن مورد نظر استخراج شد، در گام دوم مضامین سازمان دهنده با مرتب کردن و دسته‌بندی این مضامین پایه‌ای و خلاصه‌سازی آنها به اصول انتزاعی‌تر حاصل شد. در گام سوم این مضامین به صورت استعاره‌های اساسی درآمد و مضامین فراگیر شکل گرفت. این مضامین در مرحله بعد به صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم و مضامین برجسته هر یک از این سه سطح همراه با روابط میان آنها نشان داده شد. به این ترتیب، مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا مشخص شد.

یافته‌ها

در این بخش به بیان یافته‌ها در ارتباط با محتوای برنامه فرزندپروری توانمندمحور پرداخته شد. اطلاعات جمعیت‌شناختی گروه نمونه پژوهش شامل سن، جنسیت تحصیلات، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان

مشارکت‌کنندگان	تعداد	سن	تحصیلات	وضعیت اشتغال	وضعیت تاهل
متخصصان	۴ نفر	نفر اول ۴۹	دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی	استاد دانشگاه	متاهل
	نفر دوم	۴۴	دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی	استاد دانشگاه	متاهل
	نفر سوم	۵۵	دکتری روان‌شناسی عمومی	استاد دانشگاه	متاهل
	نفر چهارم	۴۲	دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی	استاد دانشگاه	مجرد
معلمان	۴ نفر	نفر اول ۵۳	کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی	معلم	متاهل
	نفر دوم	۴۰	کارشناسی ارشد مشاوره توانبخشی	معلم	متاهل
	نفر سوم	۴۲	کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی	معلم	متاهل
	نفر چهارم	۴۵	کارشناسی ارشد روان‌شناسی کودکان استثنایی	معلم	متاهل
مادران نوجوانان کم‌شنوا	۴ نفر	نفر اول ۳۵	فوق‌دیپلم حسابداری	خانه دار	متاهل
	نفر دوم	۴۰	دیپلم	خانه دار	متاهل
	نفر سوم	۴۱	فوق‌دیپلم طراحی دوخت	خیاط	متاهل
	نفر چهارم	۳۹	کارشناسی مدیریت	معلم	متاهل

ارائه مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنا

زهرا اقبال‌نیا، محمد عاشوری و قاسم نوروزی

در مجموع، ۱۲ شرکت‌کننده در این بخش پژوهش حضور داشتند. خلاصه‌ای از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و سایر خصوصیات مرتبط با آن‌ها در جدول ۱ آمده است. پس از انجام تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی داده‌ها و پایان مرحله کدگذاری برای مضمون فراگیر فرزندپروری توانمندمحور، مضامین سازمان‌دهنده و پایه شناسایی شدند که در جدول ۲ گزارش شده است.

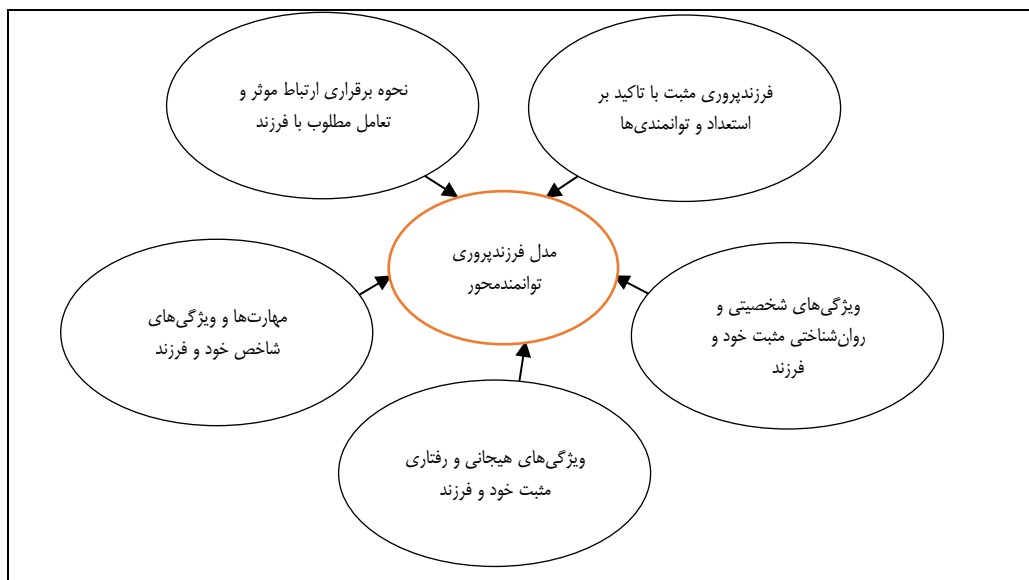
جدول ۲. مضامین پایه و سازمان‌دهنده از مضمون فراگیر فرزندپروری توانمندمحور

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
فرزندپروری توانمندمحور	نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنا	وقت گذاشتن برای فرزند- صحبت کردن با فرزند- واضح و شمرده صحبت کردن- ارتباط مثبت- گوش دادن فعال- گفتگوی شفاف- آشنایی اعضای خانواده با اصول ارتباط با فرد کم‌شنا- ارتباط مثبت با سایر اعضای خانواده- استفاده از روش‌های ارتباطی مناسب- ارتباط با گروه همسالان- تقویت راه ارتباطی از طریق زبان و شیوه‌های دیگر- بهبود روابط با دیگران از طریق شیوه‌های غیرکلامی- رساندن منظور با ایما و اشاره- رساندن منظور با پت کردن و نوشتن- صحبت کردن فرزند کم‌شنا در دوره‌های خانوادگی- اجازه اظهار نظر دادن به فرزند کم‌شنا- زبان بدن- توجه به نیازهای خاص کودک- در نظر گرفتن دایره لغات محدود فرد کم‌شنا- استفاده از فناوری‌های کمکی برای برقراری ارتباط- الگوبرداری از گروه همسالان کم‌شنا- تعامل اجتماعی مطلوب- تعامل عاطفی مطلوب- استفاده از برنامه‌های تلویزیون- ایجاد محیط امن برای ارتباط- بیان تجربه و احساس- تشویق به استقلال فردی- فراهم کردن محیط تعاملی موثر- مشارکت در تصمیم‌گیری- توجه به بعد انسانی در تعامل- آموزش همکاری- کمک به استقلال فردی- حل مساله با ارتباط مثبت- ایجاد فرصت‌های برابر برای تعامل- بازی دسته‌جمعی- ورزش گروهی- پروژه‌های هنری تیمی- خواندن سرودهای همگانی و دسته‌جمعی
	فرزندپروری مثبت با تاکید بر استعداد و نقاط قوت نوجوان کم‌شنا	ایجاد محیط امن برای تقویت حس ارزشمندی و پذیرش- ایجاد محیط باز و پذیرنده و بدون قضاوت- تشکیل شورای خانواده- حمایت خانوادگی- نقش اصلی پدر و مادر- جو عاطفی مناسب- پذیرش در خانواده در مقابل فرزند با توجه به دوره نوجوانی- همزمان مادر، دوست و معلم بودن برای فرزند- مشارکت دادن در کارهای خانه- پذیرش مشکل- آموزش مهارت تصمیم‌گیری- آموزش مهارت‌های زندگی- عدم مقایسه با دیگران- ایجاد روابط مطلوب و موثر در خانواده- عدم حمایت بیش از حد- تمرکز بر نقاط قوت و توانایی‌ها- درک توانایی‌ها و محدودیت‌های فرزند- درک متقابل تفاوت‌ها- حمایت عاطفی معنوی و اجتماعی- آموزش به سایر فرزندان برای درک و حمایت فرزند کم‌شنا در خانواده- احترام به هویت افراد- فراهم کردن محیطی برای کشف تجربه و علایق- آموزش تفکر مثبت- یادگیری از گروه همسالان- تلاش برای رسیدن به اهداف- همدلی- پشتکار- حس شوخ طبعی- انعطاف‌پذیری- مشورت کردن- اجازه گرفتن- نکته‌سنجی- درک تدریجی معانی و مفاهیم- مسئولیت‌پذیری- سازگاری- فراهم کردن فرصت برای موفقیت فرزند- استفاده از کلمه تفاوت به جای معلولیت- قدرت تفکیک مسائل
ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی مثبت خود و فرزند کم‌شنا		رشد اجتماعی و هیجانی- شخصیت رشدیافته- شخصیت ارزشمند- خودآگاهی- شناخت نقاط قوت- شخصیت قابل احترام- وابستگی کمتر- یادگیری مهارت‌ها- خلاقیت- تمرکز- استقلال فکری- یادگیری مستمر- توجه به برنامه‌ریزی- انجام فعالیت‌های هدفمند- قدرت سازگاری- سرسختی در حل مشکل- یادگیری از طریق روش‌های غیرکلامی- تفکر انتقادی- بیان نیازهای خود- خودآگاهی- همدلی- نیاز به همدم و همراه- خودآگاهی- خودباوری- ارتقای مهارت‌های اجتماعی- آموزش تاب‌آوری- تکانشگری- خوش‌رفتاری- نیاز به توجه- نیاز به مشاوره- آموزش مهارت‌های مقابله‌ای- با احساس و محبت- درک نگاه و حرکات اطرافیان- برچسب زدن- برجسته نکردن محدودیت‌ها- توکل به خدا- شناخت بلوغ- مدیریت تعارض- شناخت و کنترل هیجانات- توسعه مهارت‌های اجتماعی- عزت نفس- اعتماد به نفس- همکاری با متخصصان- استعداد عملی و تجربی- مهارت در کارهای عملی و عینی- استعداد در فعالیت‌های فنی حرفه‌ای- استفاده از زبان بدن- جزیی‌نگری- تیزبینی- حس لامسه قوی- دقت در نور و حرکات- علاقه به هنرهای تجسمی- خلاقیت- ارتباط دیداری قوی- دقت و تمرکز قوی- کنجکاوی زیاد- فراهم کردن امکانات- مدافع حقوق افراد کم‌شنا- فرصت برای کشف علایق- کمک به استقلال- موفقیت‌طلبی- مهارت کار با گوشی و تکنولوژی
ویژگی‌های هیجانی و رفتاری مثبت خود و فرزند کم‌شنا		شکل‌گیری رفتار- الگوسازی رفتار- تعریف کردن- تشویق کردن- همدلی- عزت نفس بالا- صبوری- پرسیدن دلیل رفتار در موقع بروز تعارض- والد به عنوان میانجی بیطرف- پذیرش مثبت واقعیت‌ها- کمک به فرزندان در حد تعادل- رشد فردی- ارتباط با همسالان از طریق زبان- آموزش مستمر- تاب‌آوری- یادگیری زبان اشاره، لب خوانی و حرکات و اصطلاحات- مسئولیت‌پذیری- مراقبت از شرایط روحی و احساسی فرزند- حس استقلال- تعامل اجتماعی- ارتباط با خانواده- مهارت آموزش به فرزند- خلاقیت در حل چالش- حمایت عاطفی- هماهنگی با متخصصان- مهارت در شناسایی و درک نیازهای خاص فرزند- ایجاد محیطی پذیرنده و حمایتگر- مهارت در مدیریت احساسات- حمایت

همسر- آستانه تحمل بالا- گذاشتن زمان و انرژی قابل توجه برای فرزند کم‌شنوا- کمک به تحصیل فرزند- افزایش دانش و آگاهی- اهمیت به نیازهای فرزند- همکاری با اعضای خانواده- حامی- مشوق- دنبال راه‌حل- توقع و انتظار متعادل- عدم مقایسه با دیگران- توکل به خدا- تسلیم رضای خدا- بزرگ جلوه ندادن مشکل فرزند- رفتار با فرزند کم‌شنوا مثل فرزند شنوا

مهارت‌ها و ویژگی‌های شاخص خود و فرزند کم‌شنوا در جامعه	امیدبخشی- خوش‌بینی- صبر و شکیبایی- تفاوت نگذاشتن بین فرزند کم‌شنوا و سایر فرزندان- مهربانی و عطف- مهارت‌های عملی و تجربی نوجوان کم‌شنوا مانند نقاشی و نجاری- استعداد ویژه در امور عینی و عملی- آموزش امور انتزاعی در قالب نقاشی- مسئولیت‌پذیری- مهارت‌های خودیاری- مراقبت از خود- دقیق و مستقیم نگاه کردن- مهارت استفاده از دست و انگشتان- مهارت در یادگیری زبان اشاره- مهارت تدریس دروس- مدیریت بحران- درک متقابل- انعطاف‌پذیری- کار تیمی- دستیابی به استقلال- همگام بودن با پیشرفت فرزند- حساسیت نسبت به نیازهای خاص فرزند کم‌شنوا- توانایی ایجاد ارتباط اجتماعی- توانایی ابراز خود- ارتباط با جهان پیرامون- ارتقای زمینه‌های شغلی- کسب درآمد- استقلال مالی- رفع مشکلات زندگی- مراقبت- نادیده گرفتن- استفاده منظم و صحیح از وسایل کمک‌شنیداری- حل تعارض- تلاشگر- معاشرت با دیگران- دیدن نقاط قوت- حرف‌شنوی- تیزی بینایی- آراستگی ظاهری- نظافت و بهداشت- توجه به جزئیات- حافظه تصویری خوب- توانایی در پردازش اطلاعات دیداری و هوش فضایی- توجه دیداری- حس لامسه قوی- کنج‌کاوی- شرکت در فعالیت‌های گروهی- اهل بازی و هیجان- علاقه به یادگیری موارد جدید- همکاری با مدرسه- نقش موثر در جامعه- همکاری خانه و مدرسه و جامعه- تمایل برای ورود به جامعه- ایجاد فرصت برای حضور در اجتماع
--	---

با توجه به جدول ۲، پنج مضمون سازمان‌دهنده شناسایی شد که مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا بر این اساس طراحی و در شکل ۱ ارائه شده است.



شکل ۱. مدل مفهومی فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا

بر اساس نتایج حاصل از کدها و مدل مفهومی فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا، ۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۲۷ مضمون پایه شناسایی و مورد بررسی قرار گرفتند که نمونه‌هایی از گفته‌های مشارکت‌کننده‌ها بر اساس مضامین در ادامه آمده است.

نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنوا: یکی از توانمندی‌های اصلی در مصاحبه‌های انجام شده به نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنوا مربوط می‌شد. به‌طور نمونه متخصص مشارکت‌کننده اول عنوان کرد: «نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با فرزند نوجوان کم‌شنوا و سایر فرزندان به این برمی‌گردد که اگر پذیرش باشد تمام ارتباطات به شکل مشارکتی هست، یعنی یک نوع همدلی در خانواده ایجاد میشه». معلمی به عنوان مشارکت‌کننده سوم عنوان کرد: «ارتباط موثر و مطلوب با فرزند ناشنوا بستگی به طیف مشکل شنوایی داره، هر چی شنوایی اون نوجوان بهتر باشه تعامل‌شم بهتره. وقتی که ناشنوای مطلق باشه طبیعتاً نه خانواده باهاش به خوبی ارتباط می‌گیرن و نه حتی تو محیط مدرسه به خوبی باهاش ارتباط می‌گیرن. چون خیلی از دبیران به زبون اشاره تسلط ندارن». مادری به

عنوان مشارکت‌کننده سوم بیان کرد: «برای فرزند کم‌شنوای خود ارزش قائل می‌شم و حرفاشو گوش می‌دم. اونایی که می‌تونم رو انجام می‌دم و برای اونایی که نمی‌تونم بهش توضیح می‌دم. بدش سعی می‌کنم به ناحق قضاوت نکنم یعنی اگه یه رفتاری می‌کنه دلیل رفتارشو می‌پرسم».

فرزندپروری مثبت با تاکید بر استعداد، توانمندی‌ها و نقاط قوت نوجوان کم‌شنا: یکی از توانمندی‌های اصلی در مصاحبه‌های انجام شده به نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنا مربوط می‌شد. به‌طور نمونه متخصص مشارکت‌کننده چهارم عنوان کرد: «فرزندپروری مثبت برای نوجوان کم‌شنا نیازمند توجه به نیازهای خاص آن‌ها و ایجاد محیطی حمایتی و درک‌کننده است. برخی از اصول مهم شامل ارتباط خوب با استفاده از روش‌هایی مثل زبان اشاره و لب‌خوانی با استفاده از وسایل کمک‌شنوایی؛ حمایت احساسی با ایجاد فضایی امن برای بیان احساسات و تجربیات؛ تشویق به مستقل بودن با کمک به نوجوان برای انجام کارهای شخصی و تصمیم‌گیری؛ همکاری با مدرسه از طریق هماهنگی با معلمان برای ارائه کمک‌های آموزشی لازم؛ آموزش مهارت‌های اجتماعی با کمک به نوجوان برای ارتباط با دیگران و ایجاد روابط سالم می‌شود». معلمی به عنوان مشارکت‌کننده دوم عنوان کرد: «فرزندپروری مثبت برای کودکان و نوجوانان کم‌شنا نیازمند یک رویکرد جامع و مبتنی بر شناخت نیازهای خاص نوجوان هست. این روش شامل ایجاد یک محیط امن حمایتی و حساس به تفاوت‌های شنیداری و احساسی نوجوان است. والدین باید توانایی‌ها و محدودیت‌های فرزند خود را درک کنند و با استفاده از روش‌های ارتباطی امکان تعامل موثر را برای وی فراهم کنند. از سوی دیگر تشویق به استقلال، خودباوری و تقویت اعتماد به نفس نوجوان در مواجهه با چالش‌های روزمره باید بخشی از برنامه‌های فرزندپروری باشد. ارائه فرصت‌هایی برای حضور اجتماعی و تعامل با دیگران در محیط‌های مختلف به ارتقاء مهارت‌های اجتماعی و نقاط قوت نوجوان کم‌شنا کمک خواهد کرد». مادری به عنوان مشارکت‌کننده اول بیان کرد: «من همیشه سعی می‌کنم با بچه‌م مهربون و صبور باشم. کم‌شنا بودنش باعث نشده فرق خاصی بین اون و بچه‌های دیگه بذارم، ولی خب بیشتر حواسم هست که حرفمو درست و واضح براش بگم، بعضی وقتا با اشاره یا نوشتن. وقتی کار خوبی می‌کنه، تشویقش می‌کنم تا دلگرم بشه. دعوا نمی‌کنم، بیشتر سعی می‌کنم آروم و با توضیح براش روشن کنم که چی خوبه و چی نه. یه جورایی باید هم مادر باشم، هم معلم، هم دوست تا استعدادهای او را توانمندی‌هاش معلوم بشه».

ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی مثبت خود و فرزند کم‌شنا: در این راستا، متخصص مشارکت‌کننده سوم بیان کرد: «ویژگی‌های شخصیتی و شناختی تا قبل از نوجوانی، وابسته به مادر و گاهی مربی خودشون یا فردی که در خانه با اون ارتباط برقرار کردند، هست ولی بعد از نوجوانی کم‌کم این وابستگی کمتر می‌شود تا جایی که سعی می‌کنند در جامعه وارد بشن و تعامل بیشتری داشته باشن». معلمی به عنوان مشارکت‌کننده چهارم مطرح کرد: «در واقع می‌شه گفت ویژگی شخصیتی مثبت‌شون از جمله تاب‌آوری هست که نوجوانان کم‌شنا اغلب به دلیل چالش‌هایی که تو ارتباط برقرار کردن و درک محیط اطراف خودش تجربه می‌کنه تاب‌آوری بسیار بالایی داره. اونا به دلیل تجربیات منحصر به فرد خودشون آگاهی بیشتری از خودشون دارن، می‌دونن که چه جور نیازهای خودشون به دیگران بیان کنند و برای رسیدن به اهداف خودشون تلاش می‌کنند. استقلال دارن معمولاً در انجام کارهاشون مستقل‌ترن و یاد می‌گیرند که چگونه مشکلات خودشون را حل کنند. در واقع، به خودشون متکی باشند. همدلی و پشتکار خیلی خوبی دارن. این عزیزان حس شوخ‌طبعی بسیار بالایی دارن. یک مورد دیگه اینه که تفکر دیداری قوی‌تری نسبت به همسالان شنوای خودشون دارن. به جزئیات خیلی دقت می‌کنند. حافظه‌شون قویه. یک موضوع دیگه آگاهی فضایی خوب این دانش‌آموزان هست». مادری به عنوان مشارکت‌کننده چهارم عنوان کرد: «ویژگی شخصیتی‌شون بچه‌های کم‌شنا حالا دو دختر کم‌شنوای خودم رو می‌گم هیچ وقت چیزی رو از من پنهون نمی‌کنند، هر چیزی براشون اتفاق بیفته چه تو مدرسه چه تو راه مدرسه. خوبی‌اش اینه که بچه‌های من به ما می‌گن، اون مشکل رو اگه من و پدرش بتونیم حلش می‌کنیم براشون. اگه مشکلی باشه که بدونیم می‌تونن حلش کنن حتی ما به خودشون واگذار می‌کنیم دخترام قشنگ می‌تونن از پشش بر بیان و این چیز منو خیلی خوشحال می‌کنه که این کارا رو می‌تونن خودشون انجام بدن».

ویژگی‌های هیجانی و رفتاری مثبت خود و فرزند کم‌شنا: برای مثال، متخصص مشارکت‌کننده سوم عنوان کرد: «این نوجوانان بسیار با احساس، با محبت هستند. کوچک‌ترین نگاه و حرکات اطرافیان را درک می‌کنند. نگاه بسیار تیزبینی دارن و قدرت تفکیک مسائلی که یک فرد معمولی دارد در آن‌ها بسیار بالاست (منظورم جزئیات است). از لحاظ هیجانی نوجوان کم‌شنا نمی‌تواند به راحتی احساس مادر را متوجه بشن ولی به‌تدریج یاد می‌گیرن. این نوجوانان بسیار زودرنج و گاهی بدبین هستند و از صحبت‌ها و حالات چهره اطرافیان برداشت‌های منفی نسبت به خود می‌کنند، برای همین در جمع نباید حرکات و نگاه‌ها مشکوک باشد. مادر کودک ناشنوا باید از صبوری بالایی برخوردار باشد. خود مادر نیز باید مهارت زبان اشاره، لب‌خوانی و حرکات و اصطلاحات در ناشنویان را یاد بگیرد. مادر یک نوجوان ناشنوا باید بتواند محیطی را در خانه فراهم آورد که در عین آنکه تفاوتی بین فرزندش با دیگر اعضای خانواده وجود ندارد اما مراقب شرایط روحی و احساسی او نیز باشد. در مسئولیت‌پذیری، حس استقلال، تعامل اجتماعی و ارتباط با همسالان و خانواده باید بتواند تمام این مهارت‌ها را با توجه به شرایط نوجوان کم‌شنا به او آموزش دهد». معلمی به عنوان مشارکت‌کننده اول گفت: «یکی از خصوصیات که بچه‌های کم‌شنا دارن این هستش که اگر ارتباط نزدیک با اطرافیان داشته باشند خوبه. از بعد عاطفی هم این بچه‌ها خیلی قوی هستند. حالا برای بحث ویژگی‌های هیجانی‌شون با توجه به اینکه بچه‌ها نوجوان هستند باز توی اون حیطه بلوغ هم که قرار می‌گیرند و نیاز به یک همدم و همراه دارن که بهتره پدر مادر باشند. البته دنیای نوجوونا اینجوری هست که خیلی دوست دارن با افرادی مثل خودشون ارتباط بگیرند. قطعاً این باعث می‌شه که کمی از جامعه عادی فاصله بگیرند و دوست دارن که با بچه‌های کم‌شنا در ارتباط باشند. این باعث می‌شه که منزوی هم بشن. یکی از عواملی که خیلی می‌تونه در توانایی دانش‌آموز کم‌شنا تاثیر داشته باشه، اولیای پویا و فعال هست. دانش‌آموز یا فرد کم‌شنا وقتی می‌بینه که مادرش یا پدرش خیلی داره تلاش می‌کنه و پیگیری لازم رو داره، قطعاً برآیند مثبتی به وجود میاد و می‌تونه اثرگذار باشه در آینده این فرد کم‌شنا». مادری به عنوان مشارکت‌کننده دوم اعلام کرد: «فرزند کم‌شنوای من خیلی احساساتی و مهربونه. اگه کسی ناراحت باشه، زود می‌فهمه، حتی اگه صداشو نشنوه. دست آدم رو می‌گیره، بغل می‌کنه یا نگاه مهربونی داره. بعضی وقتا چون نمی‌تونه راحت همه چیزو بگه، با رفتاراش نشون می‌ده که چقدر دلش پاکه. دعوا و شلوغی رو دوست نداره، بیشتر دنبال آرامشه. من یاد گرفتم صبور باشم و خوب گوش کنم، حتی وقتی اون نمی‌تونه راحت صحبت کنه. خیلی وقتا با دلش حرف می‌زنه و من باید حواسم جمع باشه که متوجه بشم. سعی می‌کنم همیشه حامی و تشویق‌کننده باشم. یاد گرفتم دنبال راه‌حل باشم نه فقط مشکل».

مهارت‌ها و ویژگی‌های شاخص خود و فرزند کم‌شنا در جامعه: برای نمونه متخصص مشارکت‌کننده سوم عنوان کرد: «مهارت‌های شاخص مادر و نوجوان کم‌شنا شامل توجه زیاد به شرایط زندگی، گوش دادن فعال و مستمر، ارتباط مناسب و دقیق نگاه کردن مستقیم، مهارت لب‌خوانی، مهارت دست‌ها و انگشتان، مهارت در یادگیری زبان اشاره، مهارت‌های زندگی، یادگیری حس استقلال و تفکر انتزاعی به کودک، مهارت در تدریس دروس، مقایسه نکردن با دیگر همسالان و مدیریت زندگی در بحران‌ها و غیره؛ یک نوجوان کم‌شنا استعداد فوق‌العاده‌ای در استفاده از زبان بدن دارد. قدرت دید و جزئی‌نگری زیادی دارد و به راحتی می‌تواند کوچک‌ترین چیزهایی که از

چشم به فرد سالم دور می‌ماند را بررسی کند. حس لامسه بسیار قوی در برابر نور و حرکت‌ها خیلی دقیق هستند. معمولاً نقاش و عکاس‌های خوبی می‌شوند به نویسندگی و شاعری علاقه دارند، بسیار احساساتی هستند و بیشتر علاقه به هنرهای تجسمی دارند». معلمی به عنوان مشارکت‌کننده چهارم عنوان کرد: «مادر باید مهارت‌های ارتباطی خیلی قوی داشته باشد، مسلط باشد به زبان اشاره. در صورتی که لازم هست مهارت‌های لب‌خوانی‌ش باید خیلی قوی باشد و ارتباط غیرکلامی موثر داشته باشد. به زبان بدن و حالت چهره و سایر نشانه‌های غیرکلامی برای درک بهتر احساسات و نیازهای فرزندش توجه کند. باید کلامش وضوح و شیوایی داشته. همدلی با احساسات فرزندش و حمایت‌های عاطفی و در واقع ایجاد فضای امن و حمایت‌کننده که فرزند بتواند به اوون محیط احساس خودش آزادانه بیان کند. درباره ویژگی‌ها و مهارت‌های برجسته نوجوان کم‌شنوا می‌شه گفت اونا باید برخی مهارت‌ها رو تقویت کنن مثل خودآگاهی و پذیرش درک کم‌شنوایی خودش، شناخت نقاط قوت و ضعفش، مهارت‌های ارتباطی موثر، استفاده از وسایل کمک شنوایی، مهارت‌های گوش دادن فعال، مهارت‌های حل تعارض، استقلال، خودکفایی، مسئولیت‌پذیری و پذیرش مسئولیت کارهای خودش، مهارت‌های خودیاری، توانایی انجام کارهای شخصی و مراقبت از خود به صورت مستقل، اعتماد به نفس و عزت نفس. اینا میشه همون نقاط قوت و برجسته. البته باید مهارت‌های اجتماعی‌ش هم خوب باشه. مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و حالا فعالیت‌های گروهی می‌تونه براش خیلی موثر و مفید باشه». مادری به عنوان مشارکت‌کننده اول بیان کرد: «من مهارت‌ها اینه که با دل و جان برای بچه‌م وقت می‌گذارم. زود ناامید نمی‌شم و یاد گرفتم چیزایی مثل زبان اشاره یا کار با گوشی برای کمک به ارتباط خوب هست. بچه‌م هم خیلی باحساس و خلاقه. ما دو تا یاد گرفتیم با چشم و دل همدیگه رو بفهمیم، حتی اگه صداها کم باشن. خیلی باهوشه، مخصوصاً توی چیزهایی که با دیدن و لمس کردن سروکار داره. مثلاً حافظه تصویری خوبی داره. اگر یه بار مسیر یا چهره‌ای رو ببینه، یادش می‌مونه. مسئولیت‌پذیره، مثلاً کارای مدرسه‌ش رو خودش انجام می‌ده. کنجکاوه، ولی خیلی هم بااحتیاط عمل می‌کنه. اون نقاشی و طراحی رو خیلی خوب بلده. عاشق ساختن چیزای دستی یا کار با گوشی و تکنولوژی. ورزش هم دوست داره، مخصوصاً شنا و دوچرخه‌سواری».

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر ارائه مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا با استفاده از تحلیل مضمون بود. در این راستا، مصاحبه‌هایی با مادران دارای نوجوان کم‌شنوا، معلمان و متخصصان در زمینه روانشناسی و آموزش کودکان با آسیب شنوایی انجام شد. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، برای مضمون فراگیر فرزندپروری توانمندمحور، ۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۳۷ مضمون پایه شناسایی شد. در ضمن، مضامین سازمان‌دهنده شامل نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنوا؛ فرزندپروری مثبت با تاکید بر استعداد، توانمندی‌ها و نقاط قوت نوجوان کم‌شنوا؛ ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی مثبت خود و فرزند کم‌شنوا؛ ویژگی‌های هیجانی و رفتاری مثبت خود و فرزند کم‌شنوا؛ و مهارت‌ها و ویژگی‌های شاخص خود و فرزند کم‌شنوا در جامعه بود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های داویدز و همکاران (۲۰۲۱) مبنی بر آموزش و آگاهی والدین و بهبود تعامل والد- کودک کم‌شنوا، و آقازیرتی و همکاران (۱۴۰۱) در راستای ارتباط پرورش فرزند کم‌شنوا با نحوه تعامل این کودکان و والدین، رضایت آنها از زندگی و کیفیت زندگی همسو است.

برای تبیین مضامین فرزندپروری توانمندمحور می‌توان گفت فرزندپروری بر اساس توانمندسازی شامل چهار مولفه مهم به نام خودآگاهی، تغییر دیدگاه‌ها و شرایط هیجانی و رفتاری، ارتباط قوی‌تر والدین و فرزندان، و راهبردهای مقابله‌ای می‌شود (لوبنیکو و فوراکرس، ۲۰۲۴). مادران نوجوانان کم‌شنوا در حوزه فرزندپروری با مشکلات و چالش‌های روزمره مختلفی مواجه هستند. در واقع، یکی از مضامین سازمان‌دهنده در مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا، نحوه برقراری ارتباط موثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنوا بود. این مادران اغلب باید خودشان تجربه کسب کنند و یاد بگیرند که به چه نحوی در حوزه فرزندپروری موفق‌تر باشند. بسیاری از والدین به دلیل مشکل در کنار آمدن با نیازهای روزانه فرزند کم‌شنوای خود دچار مشکلاتی می‌شوند. هدف اصلی در این موقعیت حفظ تعامل مطلوب در محیط خانه است. از طرفی، پویایی خانواده به عنوان یک واحد اجتماعی و عاطفی، کانون رشد و شفاف‌بخشی و تحول یا بروز آسیب‌هایی است که می‌تواند بسترساز شکوفایی یا فروپاشی فرد و روابط اعضای خانواده خود باشد (هالاها و همکاران، ۲۰۲۳).

در راستای تبیین مضامین فرزندپروری توانمندمحور می‌توان عنوان کرد مسائل و مشکلاتی را که والدین در خصوص پرورش فرزند کم‌شنوا تجربه کرده‌اند با حمایت عاطفی و اجتماعی برطرف نمود یا کاهش داد (گیز، ۲۰۲۰). در واقع، والدینی که از حمایت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند در مقایسه با والدین با حمایت اندک به نحو بهتری می‌توانند چالش‌های خود را مدیریت کنند (هامفریس و همکاران، ۲۰۱۹). در این راستا، والدین بر اساس مدل فرزندپروری توانمندمحور در پی شناسایی و پیگیری توانمندی‌ها برای یک زندگی مطلوب هستند و تلاش می‌کنند تا اهداف خود در زندگی برسند (رکمایر و رابیسون، ۲۰۱۶). زیرا فرزندپروری

توانمندمحور که سبکی از فرزندپروری مثبت است به ارتقای شخصیت، توانمندی‌ها، استعدادها و نقاط قوت هر فرد می‌پردازد (واترز و همکاران، ۲۰۱۹). در این راستا، مادران نوجوانان کم‌شنوا با استفاده از ظرفیت‌ها و توانایی‌های خود برای رشد و پرورش فرزندانشان کوشش می‌کنند تا فرصت‌هایی مناسبی را فرزند نوجوان کم‌شنوای خود فراهم کنند. به این ترتیب، نوجوانان کم‌شنوا هم تلاش می‌کنند تا به اهداف خود دست یابند و به بهزیستی خود و والدین‌شان کمک کنند. زیرا در فرزندپروری توانمندمحور به تلاش برای انسان خوب بودن اهمیت داده می‌شود. در حقیقت، کاربرد روش‌های شناسایی و ارتقای توانمندی‌ها و شایستگی‌ها در این نوع فرزندپروری مورد توجه ویژه‌ای قرار می‌گیرد. به‌طور کلی، فرزندپروری توانمندمحور سبب می‌شود ارتباط و تعامل مستقیم والدین با نوجوانان کم‌شنوای آن‌ها بیشتر شود و بهبود یابد. بر این اساس، سازگاری و بهزیستی والدین و فرزندانشان بهتر می‌شود و نوجوان کم‌شنوا به نحو مطلوبی مورد پذیرش قرار می‌گیرند.

محدودیت‌هایی در پژوهش حاضر وجود داشت. نخست اینکه دسترسی و مصاحبه با متخصصان، معلمان و مادران نوجوانان کم‌شنوا اندکی دشوار بود. به همین دلیل برای آن‌ها ایجاد انگیزه و تا حد زیادی تسهیل شد. دوم اینکه فقط تعداد نسبتاً کمی از متخصصان، معلمان و مادران نوجوانان کم‌شنوا شهر مشهد در پژوهش حاضر شرکت داشتند. علاوه بر این، با توجه به حوزه فرزندپروری، فقط مادران در این پژوهش شرکت کردند و سایر اعضای خانواده حضور نداشتند. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی هم با پدران و هم با سایر اعضای خانواده مصاحبه شود، همین پژوهش در سایر شهرها با نمونه‌های متفاوت با رده‌های سنی مختلف فرزندان در گروه‌های ناشنوا و کم‌شنوا انجام گیرد، پیشنهادهای کاربردی شامل اجرای مدل فرزندپروری توانمندمحور برای مادران نوجوانان کم‌شنوا است و از طریق دوره‌های آموزش خانواده برای والدین این نوجوانان می‌توان این پیشنهاد را عملیاتی کرد. همچنین با توجه به پژوهش‌های اندک در کشور پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی در حوزه مدل فرزندپروری توانمندمحور برای والدین سایر نوجوانان با نیازهای ویژه انجام شود.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از مادران، معلمان و متخصصان که در انجام این پژوهش مشارکت کردند، تشکر و قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

بر اساس اعلام نویسندگان، این مقاله هیچ‌گونه حامی مالی یا تعارض منافع ندارد.

منابع

- آقازیارتی، ع.، عاشوری، م.، نوروزی، ق.، و هالاهان، د. پی. (۱۴۰۱). ارائه مدل چالش‌های پرورش کودکان کم‌شنوای پیش‌دبستانی بر اساس نظریه داده‌بنیاد: یک پژوهش کیفی. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۱۶(۴)، ۱۶۰-۱۳۳. [\[link\]](#)
- خداده، ر.، و کاکابایی، ک. (۱۴۰۴). اثربخشی آموزش حل‌مسئله خانواده محور بر اضطراب دانش‌آموزان در معرض آسیب. *توانمندسازی کودکان استثنایی*، ۱۶(۴)، ۷۹-۹۰. [\[link\]](#)
- رحمانی، م.، و عاشوری، م. (۱۴۰۴). فراتحلیل میزان اثربخشی یادگیری اجتماعی هیجانی در دانش‌آموزان کم‌شنوا. *توانمندسازی کودکان استثنایی*، ۱۶(۲)، ۱-۱۲. [\[link\]](#)
- Aghaziarati, A., Ashori, M., Norouzi, G., & Hallahan, D. P. (2022). Presenting a model of challenges of raising preschool children with hearing loss based on grounded theory: A qualitative study. *Applied Psychology*, 16(4), 160-133. [\[link\]](#)
- Allen, K. A., Waters, L., Arslan, G., & Prentice, M. (2022). Strength-based parenting and stress-related growth in adolescents: Exploring the role of positive reappraisal, school belonging, and emotional processing during the pandemic. *Journal of Adolescence*, 94(2), 176-190. [\[link\]](#)
- Altuntas, S., & Karataş, H. (2024). Experiences of mothers with hearing impairment regarding the care of their children. *Research and Theory for Nursing Practice*. [\[link\]](#)

- Arslan, G., Burke, J., & Majercakova Albertova, S. (2022). Strength-based parenting and social-emotional wellbeing in Turkish young people: Does school belonging matter? *The Educational and Developmental Psychologist*, 39(2), 161–170. [\[link\]](#)
- Asta, B., Satekin, M. Ç., Uzdil, N., & Yilmaz, S. T. (2024). The effect of having a child with hearing impairment on parents. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 177, 111864. [\[link\]](#)
- Clifton, D. O., & Anderson, E. C., (2016). *Strengths quest: Discover and develop your strengths in academics, career, and beyond*. Washington, DC: The Gallup Organization. [\[link\]](#)
- Continisio, G. I., D'Errico, D., Toscano, S., Maldonato, N. M., De Falco, R., Nunziata, F., Rodio, A., Casarella, A., Del Vecchio, V., Fetoni, A. R., & Malesci, R. (2023). Parenting stress in mothers of children with permanent hearing impairment. *Children (Basel, Switzerland)*, 10(3), 517. [\[link\]](#)
- Dauids, R, Roman, N. & Schenck, C. (2021). The challenges experienced by parents when parenting a child with hearing loss within a South African context. *Journal of Family Social Work*, 24(1), 60-78. [\[link\]](#)
- Dirks, E. (2018). *Psychosocial functioning in toddlers with moderate hearing loss the importance of caregivers*. Doctoral dissertation, Leiden University. [\[link\]](#)
- Giese, K. A. (2020). *Factors that Influence Parent Communication Decisions for Their Deaf or Hard of Hearing Child in Illinois* (Doctoral dissertation, Illinois State University). [\[link\]](#)
- Gunjawate, D. R., Ravi, R., & Driscoll, C. (2022). Stress among parents of children with hearing loss and how they deal with it: A systematic review. *International Archives of Otorhinolaryngology*, 27(1), 166–177. [\[link\]](#)
- Hallahan, D. P., Pullen, P. C., & Kauffman, J. M. (2023). *Exceptional learners: An introduction to special education* (15th Ed.). Pearson Education, Inc. [\[link\]](#)
- Haukedal, C. L., Wie, O. B., Schaubert, S. K., Lyxell, B., Fitzpatrick, E. M., & von Koss Torkildsen, J. (2022). Social communication and quality of life in children using hearing aids. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 152, 111000. [\[link\]](#)
- Helle, J., Vøllestad, J., Schanche, E., & Hjelen Stige, S. (2023). From seeing difficult behaviour to recognizing legitimate needs - A qualitative study of mothers' experiences of participating in a circle of security parenting program in a public mental health setting. *Psychotherapy Research: Journal of the Society for Psychotherapy Research*, 33(4), 482–493. [\[link\]](#)
- Hoegler Dennis, S., Moreno, F., Boxer, P., & Cummings, E. M. (2025). Measures of adolescents' emotional security and exposure to violence in relation to the community, police, and gangs: Evidence for validity in a sample of Honduran youth. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 31(3), 339–360. [\[link\]](#)
- Humphries, T., Kushalnagar, P., Mathur, G., Napoli, D. J., Rathmann, C., & Smith, S. (2019). Support for parents of deaf children: Common questions and informed, evidencebased answers. *International Journal of Paediatric Otorhinolaryngology*, 118, 134–142. [\[link\]](#)
- Khodadadeh, R., & Kakabraee, K. (2025). The effectiveness of family-centered problem-solving training on anxiety in students at risk of trauma. *Empowering Exceptional Children*, 16(4), 79-90. [\[link\]](#)
- Liang, J., Wang, J., & Yao, W. (2025). Hearing loss caused by hair cell lesions. *IEEE Transactions on Biomedical Engineering*, 72, 2544-2554. [\[link\]](#)
- Lubennikova, E., & Fouracres, A. J. S. (2024). Empowering parents to regulate child screen media use through strength-based coaching: interpretative phenomenological analysis. *Coaching: An International Journal of Theory, Research and Practice*, 1–18. [\[link\]](#)
- Ma, J., Liu, X., Pan, T., Ji, L., & Zhang, W. (2026). Developmental changes in the structure of executive function from early to late adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 55(4), 982–997. [\[link\]](#)

- Martinez-Yarza, N., Solabarrieta-Eizaguirre, J., & Santibáñez-Gruber, R. (2024). The impact of family involvement on students' social-emotional development: The mediational role of school engagement. *European Journal of Psychology of Education*, 39(1), 4297–4327. [\[link\]](#)
- Partington, P., Major, G., & Tudor, K. (2024). Deaf students' perception of wellbeing and social and emotional skill development within school: A critical examination of the literature. *International Journal of Disability, Development and Education*, 71(1), 55-68. [\[link\]](#)
- Rahmani, M., & Ashori, M. (2025). Meta-analysis of the effectiveness of social-emotional learning in students with hearing loss. *Empowering Exceptional Children*, 16(2), 1-12. [\[link\]](#)
- Reckmeyer, R., Robison, J. (2016). Strengths based parenting: Developing your children innate. Gallup Press; Har/Psc edition. [\[link\]](#)
- Sealy, J., McMahon, C., & Sweller, N. (2023). Parenting deaf children: Exploring relationships between resolution of diagnosis, parenting styles and morale, and perceived child vulnerability. *Journal of Child and Family Studies*, 32(9), 2761–2775. [\[link\]](#)
- Stevenson, J., Pimperton, H., Kreppner, J., Worsfold, S., Terlektsi, E., Mahon, M., & Kennedy, C. (2018). Language and reading comprehension in middle childhood predicts emotional and behaviour difficulties in adolescence for those with permanent childhood hearing loss. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(2), 180–190. [\[link\]](#)
- Ubah, J. C., Egbe, C. I., Ugwuanyi, L. T., Uzoamaka, A. J., Dike, A. A., Nnamani, O., Chukwuma, I. S., Otu, M. S., Adaka, T. A., Nnamani, A. P., Nwankwor, P. P., Ogele, U. I., Okoyeukwu, N. G., Ukoha, E. O., & Uloh-Bethels, A. C. (2022). Effect of peer tutoring on social adjustment among English learners with hearing impairments in special primary schools. *Medicine*, 101(14), e28907. [\[link\]](#)
- Waters, L. E., Loton, D., & Jach, H. K. (2019). Does strength-based parenting predict academic achievement? The mediating effects of perseverance and engagement. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 20(4), 1121–1140. [\[link\]](#)
- Waters, L. (2017). The strength switch: How the new science of strength-based parenting helps your child and your teen flourish. Avery. [\[link\]](#)
- Zaidman-Zait, A. & Most, T. (2020). Pragmatics and peer relationships among deaf, hard of hearing, and hearing adolescents. *Pediatrics*, 146(3), 298–303. [\[link\]](#)